

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Jāņa Neimaņa

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Rīgā 2024. gada 24. jūlijā

lietā Nr. 2022-45-01

“Par Izglītības likuma 9. panta 1.¹ daļas, pārejas noteikumu 102. punkta 1. apakšpunkta un 2022. gada 29. septembra likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1., 5. un 6. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam”.

Nepiekrītu Satversmes tiesas secinājumiem, ka lietā Nr. 2022-45-01 apstrīdētās normas būtu saskanīgas ar Satversmes 112. panta pirmo teikumu un 114. pantu.

Atsevišķajās domās izmantošu spriedumā lietotos saīsinājumus.

Satversmes 114. pantā noteiktas personu, kuras pieder pie mazākumtautībām, tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību. Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību (turpmāk – Konvencija) 13. panta pirmā daļa noteic, ka izglītības sistēmu ietvaros Puses apņemas atzīt, ka personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir tiesīgas izveidot un vadīt privātas izglītības un apmācības iestādes.

Apstrīdētās normas noteic, ka pašu mazākumtautību dibinātajās privātās izglītības iestādēs nav iespējams iegūt vispārējo izglītību nacionālās minoritātes valodā. Proti, neviens mācību priekšmets nevar tikt pasniegts minoritātes valodā, jo visam mācību saturam ir jātiek pasniegtam tikai valsts valodā. Minoritātes valodu varot izmantot interešu izglītības jeb brīvprātīgi veidotu pulciņu ietvaros ārpus obligātā satura īstenošanas laika.

Tādējādi, lai atzītu, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 114. pantam un Konvencijai, Satversmes tiesai bija nepieciešams paplašināt Satversmes 112. pantā lietotā jēdziena „izglītība” saturu līdz interešu izglītībai. Pretējā gadījumā būtu jāatzīst, ka personai, kura pieder pie mazākumtautības, valsts izglītības sistēmas ietvaros privātās izglītības iestādēs nemaz nav tiesības apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību kādā daļā savā minoritātes valodā.

Satversmes tiesas sniegtajam Satversmes 112. panta iztulkojumam es nepiekrītu.

Satversmes 112. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz izglītību. Izglītības jēdziens ir ļoti plašs, tādēļ nepieciešams konkretizēt, uz kādu izglītību personai ir tiesības, respektīvi, kādas tiesības uz izglītību valstij ir pienākums nodrošināt. Ja Satversmes 112. pantā minētajās tiesībās uz izglītību jeb valsts izglītības sistēmā ietilpst interešu izglītība, tad tas rada valstij pienākumu nodrošināt personām interešu izglītību (valsts pozitīvu pienākumu), kurai turklāt ir jāatbilst izvērstam citu pozitīvu pienākumu klāstam attiecībā uz šādas izglītības kvalitāti. Satversmes 112. panta attiecināšana uz citām izglītības programmām ārpus vispārējās izglītības – mūžizglītību, neformālo izglītību, patiesībā pat arī pašmācību – rada nesamērīgu valsts pienākumu loku kontrolēt, vai visas šīs programmas atbilst izglītības iespēju, pieejamības, pieņemamības un pielāgošanās principiem, kā arī citām no šī Satversmes panta izrietošajām prasībām. Tāpat šādā gadījumā Satversmes panta saturs tiek skaidrots ar zemāka juridiskā spēka tiesību akta – Izglītības likuma – saturu.

Uzskatu, ka Satversmes 112. pantā lietotais jēdziens “izglītība” un secīgi – valsts pienākums nodrošināt „izglītību” aptver tikai vispārējo izglītību, kā tas saprotams arī no šā panta satura sistēmas. Tikai attiecībā uz tām pastāv valsts pienākums nodrošināt šādas izglītības pieejamību un pienācību, pārējos aspektos piedāvājumam un tā kontrolei esot valsts brīvas gribas izpaušmei, kurai, protams,

joprojām jāseko Satversmes standartiem, tostarp bērnu tiesību aizsardzībai un vienlīdzības principam.

Ievērojot iepriekšminēto, secinu, ka apstrīdētās normas ierobežo Satversmes 114. pantā, 112. pantā un Konvencijas 13. pantā minētās tiesības tā, ka tās nav iespējams personai nemaz īstenot. Nav jēgas dibināt privātu izglītības iestādi, ja nav iespējams tajā apgūt savu nacionālo valodu un kultūru. Interesu izglītība jeb pulciņi bija pieļauti jau iepriekš.

Turklāt Satversmes 114. pantā un Konvencijas 13. pantā minētās tiesības faktiski liegts īstenot tieši pie krievu vai baltkrievu mazākumtautības piederušajām personām, savukārt, piemēram, pie poļu mazākumtautības piederušajām personām ļauts šīs tiesības izmantot, balstoties uz citām Izglītības likuma normām, kas sasaista vispārējās izglītības nodrošināšanas valodu ar starpvalstu līgumiem. Diemžēl, atsevišķām mazākumtautībām nemaz nav iespējams Latvijā ietekmēt to, vai viņu nacionālā valsts slēgtu līgumu ar Latvijas valsti. Piemēram, Baltkrievijā šobrīd tiek turpināta rusifikācija, kamēr personas, kas pieder pie baltkrievu minoritātes, iespējams, vēlētos turpināt saglabāt un pilnveidot baltkrievu valodas (movas) zināšanas. Tomēr līguma ar Baltkrieviju neesība liedz šādu rīcību. Šāds piemērs spilgti atspoguļo pie atsevišķām mazākumtautībām piederošu personu situācijas absurdu. Turklāt, ne visām mazākumtautībām – piemēram, romiem – ir šāda „pārstāvniecības” valsts. Līdz ar to pie mazākumtautībām piederošas personas tiek nepamatoti nostādītas nelabvēlīgākā stāvoklī valsts, kurā oficiālā valoda ir šo personu izvēlētā valoda, politikas vai pat *de facto* neesības dēļ. Jāievēro, ka citstarp poļu izglītības iestādēs pieļauto autorprogrammu pieeju, kas paredz, ka noteikti mācību priekšmeti, piemēram, sports vai kultūra, tiek aizvietoti ar poļu valodu pat trīs un četru stundu apjomā nedēļā, Izglītības un zinātnes ministrija tiesas sēdes ietvaros atzina gan par atbilstošu kompetenču izglītības principiem, gan arī par valsts valodas apguvi neietekmējošu. Līdz ar to privāto izglītības iestāžu un tajās izglītojamo pamattiesību ierobežojumu acīmredzami būtu bijis iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošu līdzekli.

Katra konstitūcija ir politisks dokuments, kas citstarp ir balstīts tautas vēsturiskajā pieredzē. Satversmes 114. pants tika pieņemts pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas, apzinoties Latvijas okupācijas ietekmi uz iedzīvotāju sastāvu un valsts valodas lietojumu. Tāpat arī Konvencijai valsts pievienojās, apzinoties šo

apstākļu ietekmi. Tādēļ neuzskatu par pamatotu 2024. gadā sašaurināt šo valsts pienākumu izpratni, atsaucoties uz jau izsenis zināmiem faktiem.

Papildus iepriekšminētajam, Satversmes tiesa atšķirīgā intensitātē no citām lietām vērtējusi gan apstrīdēto normu pieņemšanas pamatā esošo likumdošanas procesu, gan savu iepriekš izteikto atziņu saistošo raksturu un neievērošanas konsekvenci, utt.

Piemēram, pavisam neuzkrītoši, Satversmes tiesa šajā lietā atkāpās no iepriekš lietās Nr. 2018-22-01 un Nr. 2019-20-03 atzītā, ka *vispārējās izglītības ietvaros ir nepieciešams* nodrošināt mazākumtautībām piederošu personu iespēju apgūt savu dzimto valodu. Cita starpā šāda pieeja balstās idejā, ka līdztekus apstrīdētajām normām pieņemta iespēja pie mazākumtautībām piederošām personām apmeklēt to interesēm atbilstošas interešu izglītības nodarbības, kurām ir piesaistīts valsts finansējums. Tomēr interešu izglītība kā izglītības procesa sastāvdaļa ir pastāvējusi jau izsenis, to finansējot gan no valsts, gan pašvaldību līdzekļiem. Arī iepriekš pieņemto Satversmes tiesas spriedumu laikā papildus vērtētajām stundām, kuras bija iespējams pasniegt mazākumtautību valodā vispārējās izglītības ietvaros, pie mazākumtautībām piederošajiem izglītojamajiem bija pieejamas interešu izglītības nodarbības.

Tāpat arī t.s. “labas likumdošanas” standarts ir piemērots maigāk, jo pirms apstrīdēto normu pieņemšanas jau netika veikta Satversmes tiesas judikatūrai atbilstoša iepriekšējās izglītības valodas reformas izvērtēšana.

Tāpat netika vērtēta pieejamo pētījumu par izglītojamo nepietiekamajām valsts valodas zināšanām attiecināmība uz lietu. Kā gan pētījumi “Valodas situācija Latvijā: 2016–2020” un “Attieksme pret latviešu valodu un tās mācību procesu” (2016–2020)” varētu būt attiecināmi uz 2018. gada izglītības reformu? Šajos pētījumos tika aptaujāti izglītojamie, kurus izglītības reforma ietekmēja labi ja vienu gadu. Tas, ka pētījuma “Valodas situācija Latvijā: 2016–2020” ietvaros 2018. gadā 20 procenti aptaujāto pie mazākumtautībām piederošo personu vecumposmā no 18 līdz 34 gadiem atzinušas, ka latviešu valodu ir apguvušas tikai pamatprasmes līmenī vai zina to vāji, nozīmē, ka bija nepieciešams pieņemt 2018. gada reformu, jo iepriekšējā izglītības sistēma nebija bijusi pienācīga. Taču šie dati, kas turklāt tika ievākti izglītības reformas norises laikā, neko nepasaka par 2018. gada reformas ietekmi. Visbeidzot, aptaujas vispār nebūtu uzskatāmas par visaptverošu izglītības reformas novērtējumu. Aptaujas jautājumi par pašvērtējumu arī nenorāda uz nodrošinātās izglītības kvalitātes nepienācību, jo uz

tiem sniegtajām atbildēm var būt dažādi iemesli. Vienmēr būs izglītojamie, kuriem nebūs iespējas apgūt citas valodas labāk kā pamatprasmes līmenī viņu veselības stāvokļa dēļ. Tāpat pie mazākumtautībām piederošajām personām nebūtu nepieciešams valsts valodu zināt tādā pašā līmenī kā personām, kam tā ir dzimtā. Valodu prasmes un kulturālās spējas ir personas bagātība, tomēr tai ir savas robežas. Ir pašsaprotami, ka persona, kura zina vairākas valodas, katrā no tām ir ar nedaudz šaurāku vārdu krājumu, nekā persona, kurai ir tikai vienas valsts zināšanas. Ar šādām prasībām valsts nonivelē mazākumtautību statusu un individualitāti.

Satversmes tiesa nesniedza savu vērtējumu, kāpēc šie pētījumi ir vērā ņemami un attiecināmi, lai pamatotu pamattiesību ierobežojumu. Netika īstenots faktu apgalvojumu patiesuma pārbaudīšanas standarts un attiecīgi ierobežojuma faktiskā nepieciešamība. Pieteikuma iesniedzēju argumenti par šo pētījumu neattiecināmību uz apstrīdētajām normām gan laika aspektā, gan tieši vērtējot privātās izglītības iestādes netika izvērtēti. Tāpat netika vērtēts, vai pētījumos atklātās problēmas nevarētu novērst ar personas mazāk aizskarošiem līdzekļiem, tostarp pedagogu darba kontroli.

Attiecībā uz bērniem vecumā no 1,5 līdz 5 gadiem pētījumu par apstrīdēto normu nepieciešamību un piemērotību vispār nav bijis. Un kā gan “cīņa ar dezinformāciju” var kalpot par pamatu 1,5 – 5 gadus vecu bērnu tiesību ierobežojumam?

Tāpat arī uzskatu, ka Satversmes tiesai būtu vajadzējis nošķirt abus pirmsskolas izglītības posmus to būtisko atšķirību dēļ. No Vispārējās izglītības likuma 21. panta izriet, ka bērnam no pusotra gada vecuma ir nodrošināma pieeja pirmsskolas izglītības iestādei. Taču saskaņā ar Izglītības likuma 4. pantu un Vispārējās izglītības likuma 20.1. panta pirmo daļu bērna sagatavošana pamatizglītības ieguvei jeb pirmsskolas izglītības programmas apguve ir obligāta no piecu gadu vecuma. Vispārējās izglītības likuma 20. panta otrā daļa noteic, ka pirmsskolas izglītības programmu bērns apgūst līdz septiņu gadu vecumam. Tādējādi pirmsskolas izglītībā Latvijā mācību darbs ir iedalīts divos posmos. Pirmais posms ir pirmsskolas izglītība bērna agrīnā vecumā, proti, no pusotra gada līdz pieciem gadiem. Otrais posms ir obligātā pirmsskolas izglītība bērnam vecumā no pieciem līdz septiņiem gadiem.

Satversmes tiesa jau iepriekš ir vērtējusi abus pirmsskolas izglītības posmus. Tā ir atzinusi, ka valsts, izveidojot tādu pirmsskolas izglītības pakāpi, kura bērnam

ir pieejama jau no pusotra gada vecuma, ir vienlaikus izveidojusi bērna vecākiem paredzētu atbalsta mehānismu, lai viņi spētu nodrošināt sava bērna izglītību un attīstību. Šajā vecumā primāra ir vecāku loma. Līdz ar to vecāki var izvēlēties, kā tiks nodrošināta bērna izglītība un attīstība – šaurākā lokā, proti, ģimenes un līdzcilvēku vidē, vai arī papildus un daļēji uzticot šo pienākumu pirmsskolas izglītības iestādei, tās pedagogiem un darbiniekiem (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-20-03 12.2. punktu*). Savukārt otrs posms – pirmsskolas izglītība bērnam vecumā no pieciem līdz septiņiem gadiem – ir obligāts.

Pirmsskolas izglītības pakāpes pirmais posms ir vērsts uz bērna aprūpi un tā vecumam atbilstošas vispusīgas attīstības un sociālo un emocionālo prasmju pilnveides nodrošināšanu. Savukārt obligātās pirmsskolas izglītības posmā – vecumā no pieciem līdz septiņiem gadiem – mācības kļūst intensīvākas, jo šajā vecumā bērns tiek mērķtiecīgi gatavots pamatizglītības ieguvei (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-20-03 14.2. punktu*). Proti, pirmajā pirmsskolas izglītības posmā galvenais uzsvars tiek likts uz vecāku atbalsta mehānisma nodrošināšanu, kā arī bērna daudzpusēju prasmju attīstīšanu, kas nenoliedzami var ietekmēt viņa turpmākās izglītības iespējas, savukārt otrā pirmsskolas izglītības posma mērķis ir nodrošināt bērnam iespēju iegūt izglītību nākamajā – pamatizglītības – pakāpē.

Ņemot vērā, ka pirmsskolas izglītības pirmais posms galvenokārt ir veidots kā valsts atbalsta mehānisms vecākiem, vecāki, izvēloties bērna izglītību un attīstību pirmsskolas izglītības iestādē šajā posmā, šādām izglītības iestādēm uztic daļu no saviem pienākumiem. Izvēloties bērna izglītību un attīstību pirmsskolas izglītības iestādē pirmajā pirmsskolas izglītības posmā, vecāki šādai iestādei uztic arī atbildību par mazākumtautību valodas, kultūras un etniskās piederības veicināšanu.

Pirmsskolas izglītības otrā posma obligātais raksturs pēc būtības nozīmē to, ka ir pieļaujama tikai valsts atzītas jeb šim obligātajam raksturam atbilstošas izglītības ieguve. Tas nozīmē, ka šādas izglītības nodrošināšana var tikt īpaši regulēta. Savukārt pirmā pirmsskolas izglītības posma regulēšana Satversmes tiesas spriedumā ir pamatota tikai ar vispārējām atsaucēm uz arī šī posma nozīmi bērnu sagatavošanā pamatizglītības ieguvei un posma sasaistē ar vispārējo izglītību. Nevaru piekrist šādai pieejai, jo atbilstoši tai pat pusotru gadu vecs bērns jau tiek gatavots skolas gaitām. Visi personības izaugsmes, personīgās higiēnas, bērna daudzpusējās attīstības aspekti tiek pakļauti tikai skolas (un no tās izrietošo

darba gaitu) uzsākšanai kā virsmērķim, pārvēršot cilvēku par instrumentu kapitāla ieguvei, ignorējot vispārcilvēcīgās vērtības, kā arī, protams, šī posma aprūpes aspektu. Te būtu vieta Senekas jautājumam par to, vai mācāmiešiem skolai vai dzīvei. Tāpat šāda pieeja atzīstama par juridiski nepareizu. Kā cita starpā tiesas sēdē vairākkārt uzsvēra arī Valsts izglītības satura centra pārstāve, obligātais saturs ir nevis viss, kas ietverts Pirmsskolas izglītības vadlīnijās, bet gan mērķis jeb norma, kas bērnam būtu jāzina, absolvējot pirmsskolas izglītības iestādi. Tātad šo zināšanu ieguve nenotiek visu pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanas laiku, bet gan var norisināties arī tikai otrā posma laikā.

Ja pirmsskolas izglītības pakāpes pirmā posma īpaša regulēšana nav pamatojama ar valsts standartu attiecināmību tādā pašā mērogā kā obligātajai izglītībai, uz tā īstenošanu privātajās izglītības iestādēs jo īpaši nav pieļaujams attiecināt tādas ierobežojumus kā apstrīdētās normas.

Jānorāda, ka arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2024. gada 18. jūlija spriedumā lietā Djeri un citi pret Latviju (*pieteikumu Nr. [50942/20](#) un [2022/21](#)*) uzsvērusi atšķirības starp abiem pirmsskolas izglītības posmiem, turklāt tik būtiskas, ka pirmais no tiem atzīts par neietilpstošu tiesībās uz izglītību. No tā izriet, ka valstij vēl jo vairāk nebija pamata noteikt privāto izglītības iestāžu darbības ierobežojumus šajā pakāpē.

Pat ja šo posmu būtu pieļaujams regulēt, uzskatu, ka apstrīdēto normu attiecināmībai uz to it sevišķi privātajās izglītības iestādēs nebija pienācīga pamata.

Liepājas Universitātes pētījumā tika vērtētas tikai pirmsskolas izglītības otrā, obligātā posma noslēgumā iegūtās zināšanas. Proti, no minētā pētījuma automātiski neizriet, ka arī pirmajā pirmsskolas izglītības posmā pie mazākumtautībām piederošiem bērniem būtu nodrošināta nekvalitatīva izglītība vai konkrētajam bērnu vecumam nepietiekamas valsts valodas prasmes un tādēļ būtu nepieciešama pāreja uz izglītības ieguvei tikai valsts valodā. Vienlaikus norādāms, ka prasmes un kompetences, kurām jābūt apgūtām līdz pirmsskolas izglītības pirmā posma noslēgumam, šobrīd nav konkrēti norādītas, jo šajā posmā galvenais uzdevums tomēr ir nodrošināt bērna aprūpi un vispārējo attīstību. Līdz ar to nav arī kritēriju, pēc kuriem varētu veikt vispārēju izvērtējumu, lai noteiktu, vai tieši šajā posmā izglītojamie ir ieguvuši *pienācīgas* valsts valodas prasmes.

Tāpat pirmsskolas izglītības pakāpes pirmajā posmā izglītību iegūst bērni ar ļoti atšķirīgām kognitīvajām spējām. Ņemot vērā šo un arī citas jau norādītās atšķirības starp abiem pirmsskolas izglītības posmiem, nav pamata uzskatīt, ka uz

tiem abiem būtu nepieciešams identiskā veidā attiecināt leģitīmo mērķu sasniegšanai apstrīdētajās normās ietverto pamattiesību ierobežojumu. Proti, ņemot vērā mazākumtautību dibināto privāto izglītības iestāžu autonomiju un pirmsskolas izglītības pirmā posma specifiku, nav rodami saprātīgi argumenti tam, kāpēc ierobežojums ir attiecināts uz pirmsskolas izglītības pirmo posmu, kas sākas ar pusotra gada vecuma sasniegšanu.

Turklāt tādā gadījumā, ja vecāki secina, ka bērnam pirmsskolas izglītības pirmajā posmā pirmsskolas izglītības iestādē būs liegts tā vajadzībām atbilstošs dzimtās valodas lietojums, un izvēlas bērna izglītību nodrošināt citādi, šis bērns piecu gadu vecumā varētu būt mazāk gatavs obligātā pirmsskolas izglītības posma uzsākšanai, jo tam nebūs pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanas pieredzes un arī viņa valsts valodas zināšanas varētu būt nepietiekamas. Tādējādi sabiedrība no apstrīdēto normu piemērošanas attiecīgā vecuma bērniem negūtu īpašu labumu.

Ņemot vērā pirmsskolas izglītības pirmā posma neobligāto raksturu, to, ka nav kritēriju, pēc kuriem būtu iespējams veikt vispārēju izvērtējumu, vai tieši šī posma rezultātā izglītojamie ir apguvuši pienācīgas valsts valodas prasmes, kā arī bērna vislabākajām interesēm atbilstošas dzimtās valodas lietojuma proporcijas nepieciešamību, nav sniegts pamatojums tam, kāpēc arī šajā izglītības posmā un arī privātajās izglītības iestādēs visai izglītībai, kas tiek nodrošināta atbilstoši valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, vajadzētu tikt sniegtai tikai valsts valodā.

Nepiekrītu arī tam, ka Satversmes tiesas norādītais risinājumam – interešu izglītības nodarbības – būtu piemērots risinājums pie mazākumtautībām piederošu personu interešu nodrošināšanai privātajās pirmsskolas izglītības iestādēs it sevišķi pirmajā pirmsskolas izglītības posmā. Tas izriet ne tikai no atzinuma, ka interešu izglītība neietilpst tiesībās uz izglītību, bet arī tā, ka, pieņemot apstrīdētās normas un ar tām saistītās normas, Saeima faktiski nav analizējusi, vai interešu izglītības nodarbības vispār tiek organizētas un ir piemērotas bērniem vecumā līdz pieciem gadiem. Kā izriet no Izglītības un zinātnes ministrijas nodrošinātās statistikas, kas tiesai tika iesniegta tiesas sēdes laikā, bērniem vecumā līdz 3 gadiem teju vispār netiek organizētas nekādas interešu izglītības nodarbības. Arī izglītības iestādes norādīja, ka interešu izglītību faktiski nodrošina tikai bērniem vecumā no 3 gadiem vai vēlāk. Visticamākais, tas izskaidrojams ar faktu, ka šajā vecumā notiek pāreja no priekšmetiski manipulējošās bērnu darbības, kas vērsta uz priekšmetu, telpas un formas izzināšanu, uz sižetiskās lomu rotaļas darbību, ar kuras palīdzību bērns izzina apkārtējo pasauli. Līdz ar to šajā vecumā interešu izglītības nodarbības

nevar nodrošināt izglītojamā tiesības uz drošu un komfortablu pirmsskolas izglītības iestādes vidi, kā arī mazākumtautību valodas un kultūras apguvi. Reizē, sekojot spriedumā izklāstītajai pieejai par to, ka interešu izglītības nodarbības var īstenot teju pusē no laika, kuru izglītojamais pavada izglītības iestādē, top skaidrs, ka faktiski runa ir nevis par interešu izglītību šī vārda klasiskajā izpratnē, bet jau drīzāk par nodarbību daļu, kurā bērniem nodrošinātā pieeja mācībām ir tikpat individuāla kā pārējā apmācības procesā un kas tikai tiek nosaukta par interešu izglītību šī procesa tiesiskuma nodrošināšanas dēļ. Šādi rodas tiesiskais nihilisms, kas turklāt pieļautu vēl plašāku mazākumtautību valodas lietojumu nekā iepriekšējā reforma.

No tā izriet, ka apstrīdēto normu attiecināšana uz visjaunākā vecuma bērniem jeb viņu tiesību ierobežošana šādā apmērā pavisam noteikti nebija pārdomāta un pamatota.

Tāpat neuzskatu, ka arī citos vecumos it sevišķi privātajās izglītības iestādēs interešu izglītība nodrošinātu personas tiesības uz valodas, kultūras un etniskās savdabības apgūšanu un attīstību. Pirmkārt, pamatizglītības posmā interešu izglītība nenoliedzami radīs uz izglītojamajiem papildu slodzi, gan radot ietekmi uz to veselību un labbūtību, gan liekot izvēlēties starp dažādām iespējām. Cita starpā izglītības iestādes norādīja, ka dažu klašu skolēni nevar apmeklēt interešu izglītības nodarbības tādēļ, ka tās pārklājas ar konsultāciju laikiem. Arguments, ka interešu izglītību iespējams organizēt arī no rīta, neņem vērā izglītojamo nokļūšanas izglītības iestādēs sarežģīto loģistiku, kā arī jau izsenis pierādīto un arī Latvijā apspriesto jautājumu par to, ka agri rīti – pat tik agri kā mācību stundu parastais sākums – patiesībā izglītojamajiem varētu būt kaitīgi. Otrkārt, neuzskatu, ka šādai mazākumtautību valodas un kultūras interešu izglītības programmai paredzētās 3 stundas nedēļā tiešām balstītos zinātniskos pamatojumos. Norāde, ka šāds stundu skaits iepriekš atvēlēts vienam mācību priekšmetam, kas bija tikai daļa no pamatizglītībā pieejamā satura mazākumtautību valodā, pēc būtības norāda uz nejaušu likumsakarību. Vēl jo nepamatotāka ir šāda stundu skaita pārņemšana uz pirmsskolas izglītību, tostarp spriedumā izvērstā skaidrojuma par to, kādā veidā šīs izglītības pakāpes fundamentāli atšķiras, dēļ. Tomēr, pat ja finansējums būtu pieejams lielākā apjomā, tas tāpat nemainītu slodzes radīto ietekmi uz izglītojamajiem, kas pieder pie mazākumtautībām.

Pie mazākumtautībām piederošiem jauniešiem būtu jābūt tikpat pieejamām iespējām brīvajā laikā attīstīt savas mākslinieciskās, sportiskās un citu veidu

prasmes kā personām, kas pieder pie valstsnācijas, nenostādot viņus izvēlē starp kulturālo un lingvistisko identitāti un hobijiem.

Lietā tika aktualizēts arī jautājums par Pieteikuma iesniedzēju tiesībām iesniegt konstitucionālo sūdzību. Satversmes tiesai bija iedziļināti jāskaidro attiecīgais tiesību aspekts, tomēr tas izdarīts nepietiekamā intensitātē.

Nobeigumā, vēlos retoriski vaicāt, kāda gan nozīme vairs ir Satversmes 114. pantam un Konvencijas 13. pantam? Kādas tiesības tas piešķir? Tās, kuras jau personai ir uz vispārējās rīcības brīvības jeb personas privātautonomijas pamata? Vai maz ir kāds papildu saturs, ko valsts apņemas garantēt mazākumtautībām? Vai personām, kas pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības dibināt privātas izglītības iestādes, lai apgūtu valsts valodu un kultūru, vai tomēr, lai apgūtu arī savu valodu un kultūru?

Tiesnesis

J. Neimanis